

ณ ปีที่ 30 หลัง 2519

6 ตุลาคมยังคงเป็นนามยกอกของสังคมไทย?

ธงชัย วินิจจะกุล

นับจากปี 2519 จนถึงขณะนี้ 2549 ความทรงจำเกี่ยวกับเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 มีความเปลี่ยนแปลงเรื่อยมา โดยพอแบ่งเป็นระยะโดยสรุปได้ดังนี้

ระยะที่หนึ่ง 2519 จนถึงประมาณ 2521 - 2524

หลังเหตุการณ์ใหม่ๆ ฝ่ายปราบปรามยินดีใน “ความสำเร็จ” ที่สามารถหยุดยั้งการแพร่ขยายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเมืองได้ ในทางตรงกันข้าม ผู้ถูกปราบปรามถือว่า การล้อมสังหารโหดที่เริ่มเมื่อ 6 ตุลาคมเป็นหลักฐานยืนยันว่า แนวทางปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์ถูกต้อง จึงเข้าสมทบขบวนการปฏิวัติเป็นจำนวนมาก ในเวลาเดียวกัน มีผู้เห็นใจฝ่ายถูกปราบปรามจำนวนมาก เพราะมีได้ถือว่านักศึกษาหรือฝ่ายซ้ายเป็นศัตรูของชาติ สภาวการณ์ทางการเมืองเช่นนี้เองที่นำไปสู่การนิรโทษกรรมในปี 2521 ให้แก่กรณี 6 ตุลา และการพลิกกลับนโยบายต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์ดังปรากฏ เป็นนโยบาย 66/2523 ประกอบกับความขัดแย้งภายในพรรคคอมมิวนิสต์และ “วิกฤตศรัทธา” ผู้ถูกปราบปรามเมื่อ 6 ตุลา จึงทยอยออกจากป่ากลับคืนเมืองในปี 2523 - 2524 6 ตุลาคมที่นำยินดีและ 6 ตุลาที่น่าโกรธแค้นหลังเหตุการณ์ใหม่ๆจึงเปลี่ยนไป

ระยะที่สอง ประมาณ 2521 - 2524 จนถึง 2539

การนิรโทษกรรมปี 2521 และการกลับคืนเมืองช่วงปี 2523-2524 ของบรรดาผู้ถูกปราบปรามจาก 6 ตุลา มาพร้อมกับวาทกรรม “หันหน้าเข้าหากัน” เพื่อ “ร่วมพัฒนาชาติไทย” เจื่อนใจสำคัญอย่างหนึ่งของกระแสความคิดนี้คือ การเดินทางไปข้างหน้าโดยอย่ารื้อฟื้นอดีตที่จะตอกย้ำความเจ็บปวดหรืออาจก่อให้เกิดความขัดแย้งแตกแยกอีก ในระยะนี้ เสียงที่ถือว่า 6 ตุลาคมเป็นความสำเร็จอันน่ายินดีนั้นไม่ปรากฏอีกต่อไป 6 ตุลาคมกลับกลายเป็นรอยด่างทางการเมืองของผู้เกี่ยวข้องกับฝ่ายปราบปราม จนพวกเขาต้องบอปิดตีตัวออกห่างเป็นพัลวัน แต่ฝ่ายถูกปราบปรามที่บอบช้ำจากวิกฤตศรัทธาในขบวนการปฏิวัติ ก็ปรารถนาจะเดินหน้าออกจากอดีตที่เจ็บปวดแต่ไร้อนาคตเช่นกัน 6 ตุลาคมกลายเป็นความสูญเสียที่ไม่นำไปสู่อะไรที่ดีขึ้นสักนิด แต่ยังคงเป็นความเจ็บปวดในชีวิตของคนหลายพันที่ต้องเริ่มสร้างกันใหม่หลังป่าแตก แม้จะมีการรำลึก 6 ตุลา ที่เป็นไปในแควงแค้นๆเป็นครั้งคราว ความเปลี่ยนแปลงสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่บังเกิดก็คือ วาทกรรมที่เป็นตัวแทน (representation) ของความเจ็บปวดสูญเสียเมื่อ 6 ตุลา เคลื่อนจากนักศึกษาฝ่ายซ้ายที่ถูกปราบปราม ไปสู่ อาจารย์ป่วย อังภากรณ์ ความทรงจำ 6 ตุลาในฝ่ายผู้ถูกกระทำจึงเคลื่อนและปรับตัวไปตามวาทกรรมที่เป็นตัวแทนของความทรงจำด้วย และยอมส่งผลต่อความทรงจำในระยะถัดไป

นี่คือสภาวะที่ 6 ตุลาคมอยู่ในความเงิบ ในสังคมที่อึดอัดลำบากใจ กระอักกระอ่วน ไม่ต้องการเผชิญหน้ากับอดีต

ระยะที่สาม 2539 - ?? (2549?)

ปีที่ 20 หลังเหตุการณ์ นับเป็นการรำลึกครั้งสำคัญที่มีผลต่อสถานะของความทรงจำ 6 ตุลา เพราะเป็นการทะลุทะลวงความเงิบที่น่าอึดอัดของระยะที่สอง สร้างพื้นที่แก่ความทรงจำ 6 ตุลาของฝ่ายถูกปราบปรามให้เป็นที่รับรู้หรือถึงขนาดเป็นที่ยอมรับแก่สาธารณชน เสียงของฝ่าย

ปราบปรามกลับถูกกลบจนเจียบสนิท แต่การทะเลาะลงหรือเปิดพื้นที่ดังกล่าว ยังคงอยู่ภายใต้
ข้อจำกัดมากมาย หากกล่าวอย่างสรุปยอดแต่พอเข้าใจคือ ความทรงจำต่อ 6 ตุลาผ่านวาทกรรมที่
เป็นตัวแทนอย่างกรณีอาจารย์ป่วยสามารถกระทำได้และกลายเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางทั่วไป
แต่ความพยายามใดๆที่จะอธิบายมากไปกว่านั้น หรือเล่าเรื่องทั้งหมดอย่างตรงไปตรงมาที่สุด ยังคง
กระทำไม่ได้ ยังต้องมีการ “เซ็นเซอร์ตัวเอง” อย่างระมัดระวังเสมอ ความหมายของ 6 ตุลาที่ความ
ทรงจำดังกล่าวสร้างขึ้น จึงถูกจำกัดไปด้วยเช่นกัน การรำลึก 6 ตุลานั้นจากปี 2539 เป็นต้นมา ยังคง
อยู่ภายใต้กรอบเช่นนี้และพื้นที่จำกัดเช่นนี้

นี่คือสถานะที่พ้นจากความเจียบจน กลายมาเป็นที่ยอมรับกันว่า “ลืมไม่ได้” แต่กลับยังไม่
พ้นความกระอักกระอ่วน อิทธิพลเหลือ พยายามหลบเลี่ยง กลบเกลื่อน ไม่กล้าเผชิญหน้ากับอดีต
ยังคงมีขีดจำกัดมากมายในการแสวงหาความจริงและการสร้างความหมายให้แก่อดีต นั่นคือ 6
ตุลายังคงเป็นอดีตที่ “จำไม่ลง” หรือจำได้ไม่ถนัดอยู่ดี

ทำไมความทรงจำ 6 ตุลาจึงคลุมเครืออิทธิพลเหลือสำหรับสังคมไทย?

ผู้เขียนเคยอธิบายไว้แล้วในที่อื่น ในที่นี้จึงขอสรุปย่อๆดังนี้

ประการแรก เพราะมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ 6 ตุลาที่พูดไม่ได้อีกมาก อาทิเช่น ใครเกี่ยวข้องบ้าง
เกี่ยวข้องอย่างไร ผู้ใหญ่ที่สังคมไทยให้ความเคารพอย่างสูงหลายคนอาจมีส่วนเกี่ยวข้อง มีฝีมือ
สะอาดอย่างที่คิด บางคนกลัวอวดอ้างคุณูปการของตนในเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 และพฤษภา 2535
แต่กลับไม่เอ่ยถึงบทบาทของตนในเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 แม้แต่คำเดียว ด้วยเหตุนี้ จึงมีความหวั่น
เกรงกันว่า การเผชิญหน้ากับอดีตอย่าง 6 ตุลา อย่างตรงไปตรงมาอาจส่งผลกระทบต่อวิฤติศรัทธา
แก่ทั้งสังคมอย่างมหาศาล

ประการที่สอง เพราะทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในโศกนาฏกรรมครานั้นพ่ายแพ้หมด พกความ
เจ็บปวดสูญเสียไปในแง่มุมต่างๆกัน จำนวนไม่น้อยรู้สึกผิด ละอายใจที่มีส่วนกระทำในสิ่งที่ไม่ควร
กระทำอันนำไปสู่ความสูญเสียครั้งใหญ่ หรือมิได้กระทำในสิ่งที่น่าจะทำเพื่อหลีกเลี่ยงโศกนาฏกรรม
ครานั้น

ประการที่สาม เพราะ 6 ตุลา เผยให้เห็นความอัปยศของสังคมไทยในหลายด้านอย่าง
ถึงราก ที่สำคัญคือ ความอัปยศของสถาบันและค่านิยมที่สังคมไทยเชื่อฝังกันมาตลอดว่าเป็น
คุณสมบัติพิเศษของสังคมไทย แต่ทว่าสังคมไทยไม่นิยมการเผชิญหน้ากับความจริงที่อัปยศ
ของตนเอง เพราะมักถือกันว่าความอัปยศคือภาวะผิดปกติ เบี่ยงเบนชั่วคราว เชื่อว่าหาก
ปล่อยผ่านไป ความอัปยศดังกล่าวก็จะหายไปเองและกลับคืนสู่ภาวะปกติที่งดงาม สังคมไทยจึง
นิยมที่จะทิ้งปัญหาความอัปยศไว้เบื้องหลังโดยไม่ต้องเผชิญหน้า 6 ตุลาจึงถูกบ่ยเบียง กลบ
เกลื่อน ถูกมองข้ามไป ด้วยหวังว่าสังคมจะดำเนินต่อไป “ตามปกติ” ได้อย่างดี

เหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 จึงยังคงเป็นความทรงจำที่น่ากระอักกระอ่วนเพราะมีคำถามอีก
มากมายที่ไม่อยากตอบ ไม่กล้าตอบ เพราะเกรงว่าคำตอบอาจนำไปสู่ความปวดเศียรเวียนเกล้ามาก
ขึ้นไปอีก

6 ตุลา จึงอยู่ในสถานะที่ “ลืมไม่ได้ จำไม่ลง” หมายความว่า สังคมไทยรู้อยู่เต็มอกว่าเกิด
อะไรขึ้น แต่กลับไม่กล้าหาความกระจ่าง ไม่ยอมให้มีการสร้างความรู้ที่ตรงไปตรงมาหรือสร้าง
ความหมายโดยไม่มีขีดจำกัด

แต่สถานะที่ถูกจำกัดไม่ยอมรับเช่นนี้ อาจมิใช่ความดกดำอ่อนเปลี้ยเสมอไป ในสังคมที่

นิยมการหลอกตัวเอง ไม่ยอมเผชิญหน้ากับด้านอัปมงคลของตนเอง ความทรงจำดังกล่าวอาจกลับ มีพลังอย่างมากในฐานะเป็น “หนามยอกอก” ที่สังคมนั้นไม่สามารถกำจัดให้พ้นทางไปได้ง่าย

พลังของความทรงจำ 6 ตุลา อยู่ตรงความคลุมเครือที่เป็น “หนามยอกอก” ต่อสังคมไทย

[หนามยอกอก - สำนวน - คนหรือเหตุการณ์ที่ทำให้รู้สึกเหมือนมีอะไรมาทิ่มแทงอยู่ในอก ตลอดเวลา - พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2525.

หนามยอกอก - โวหาร - เรื่องที่ทิ่มแทงความรู้สึก ปัญหาที่ยังค้างคาใจอยู่ และมีผลกระทบ ต่อเรื่องอื่นๆเสมอ - พจนานุกรมฉบับมติชน, 2547.]

ณ ปีที่ 30 หลัง 2519

ปี 2549 อาจมีผลสำคัญต่อความทรงจำ 6 ตุลา เพราะมีปัจจัยที่สื่อเค้าว่า ความทรงจำ 6 ตุลา อาจไม่มีทางขยายพื้นที่ไปได้มากกว่านี้ ความหมายที่เป็นไปได้ อาจจะไม่มีโอกาสไหลตัวขึ้นใน สังคมไปมากกว่านี้ และในทางกลับกัน อาจจะถูกจำกัดหรือถูกลืมเลือนมากกว่า 10 ปีที่ผ่านมา ปัจจัยที่ว่านี้มีอยู่ 2 ประการได้แก่

ปัจจัยแรก คือ การตอกย้ำอุดมการณ์หลักของสังคมไทยอย่างเข้มข้นยิ่งกว่าครั้งใดๆในรอบ 30 ปีที่ผ่านมา (นับจากหลังเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519)

ปัจจัยที่สอง เกี่ยวข้องกับวิกฤติทางการเมืองในปี 2549 กล่าวคือ พลังของ “ภาค ประชาชน” ซึ่งเคยมีบทบาทช่วยผลักดันให้เกิดการเปิดพื้นที่แก่ความทรงจำ 6 ตุลา แต่ท่ามกลาง ความวิกฤติคราวนี้ พลังดังกล่าวกลับมีส่วนเสริมสร้างความเข้มข้นแก่อุดมการณ์หลักของสังคมไทย ถึงขนาดอาศัยเชิงอุดมการณ์นี้เป็นจุดยืนทางการเมืองของตนเพื่อต่อสู้กับรัฐบาล (ซึ่งถูกกล่าวหา ว่าเป็นภัยต่ออุดมการณ์ดังกล่าว) จุดยืนทางการเมืองเช่นนี้ย่อมมีผลช่วยเสริมสร้างปัจจัยแรกอย่าง แน่นนอน ผลอีกประการหนึ่งก็คือ ในเมื่อพลังของภาคประชาชนกลายเป็นผู้ค้านเชิงอุดมการณ์ หลักนั้นเสียเอง จึงยากที่จะกระทำการใดๆในอนาคตที่จะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์หรือตั้งคำถามต่อ อุดมการณ์หลักนั้นอีกเพราะย่อมเป็นการบ่อนทำลายพลังของตนเอง เช่นนี้แล้วจึงยากที่ความทรง จำ 6 ตุลาจะมีความหมายที่แหลมคมขึ้นหรือขยายพื้นที่ทางสังคมอย่างหนามยอกอก แต่กลับ เป็นไปได้ที่จะยังถูกจำกัดให้ลดความแหลมคมลง ลดความเป็นหนามยอกอกของสังคมลงไป ยอม สยบอยู่ภายใต้ขีดจำกัดที่เป็นอยู่หรือยิ่งกว่าเท่า

หากเป็นเช่นนั้นจริง เราคงไม่เห็นอะไรลึบหน้าไปกว่า 10 ปีที่ผ่านมา แต่เราอาจเห็นความ ทรงจำนี้ถูกกำราบจนหมดพลัง กลายเป็นอดีตที่มีความหมายจำกัดที่พอรับกันได้ หรือลืมนเลือนไป ตามกาลเวลา

แต่หากเราต้องการต่อสู้มิให้ 6 ตุลากลายเป็นอดีตที่ไร้พลัง ไร้ความหมายที่จะทำลายต่อ สังคม หรือถูกลืมเลือนไปตามกาลเวลา สิ่งที่เราควรกระทำในปัจจุบันคืออะไร?

ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะเป็นการตอกย้ำ ส่งเสริมความเป็น “หนามยอกอก” ต่อสังคมไทยให้ หนักหน่วงยิ่งขึ้น เอา 6 ตุลาไปตั้งคำถามกับสังคมไทยมากขึ้น รบกวอนทำลายค่านิยมหลอกตัวเอง และเพิกเฉยต่อด้านอัปมงคลของสังคมให้มากขึ้น เปิดคำถามต่ออุดมการณ์หลักของสังคมไทย เท่าที่จะทำได้

ถ้าฟังงานรำลึกที่กระทำกันทุกปี ซึ่งถูกก่อนแคะว่าเป็นงานรวมญาติมิตรหน้าเก่าๆแบบ “เซ็งเม้ง” ผู้เขียนไม่เห็นว่าเสียหายนตรงไหน ทั้งมีข้อคือผู้พอควรด้วยซ้ำไป แต่ทว่าไม่มีผลหรือ พลังเพียงพอเลยแก่การเสริมสร้างพลัง “หนามยอกอก” ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นในอนาคต

Formatted: Font: Bold

Formatted: Font: Bold

คำถามที่สำคัญ ปีที่ 30 หลัง 6 ตุลา 2519 ใจอยู่ที่ว่า กิจกรรมอะไร และจะอย่างไรจึงจะ
สืบทอดความทรงจำ 6 ตุลาที่เป็นนามยอกอกของสังคมไทยต่อไป?

Deleted: